

РОЗДІЛ 5 – ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

УДК 378.093.5:72.012

DOI <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2018-1-29-13>

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТУ

Білозуб Л. М., к. мистецтв., доцент

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна

lnik.bilozub@gmail.com

У статті розглянуто специфіку формування творчої активності майбутніх дизайнерів в освітньому середовищі університету. Висвітлено взаємозалежність науково-педагогічних принципів, методів і засобів, що впливають на розвиток творчої активності. Окреслено роль мистецького середовища у формуванні творчої активності майбутніх дизайнерів. Автором розкрито етимологію поняття «дизайн», що охоплює декілька смислових рядів. Творчу активність визначено як основу підготовки майбутніх дизайнерів, що об'єднує естетичний (творчий) і технічний (діяльнісний) аспекти. Підкреслено, що професія дизайнера акумулює знання суміжних професійних галузей – техніки, архітектури, мистецтва – на основі взаємобміну інформацією й технологіями. Визначено, що використання креативності в процесі підготовки майбутніх дизайнерів передбачає індивідуальний підхід до студента. Професія дизайнера охоплює різні види діяльності, оволодіння якими вимагає творчого підходу.

Ключові слова: творчість, творча активність, творча діяльність, освітнє середовище, дизайн, університет, майбутні дизайнери.

FORMATION OF THE CREATIVE ACTIVITY OF FUTURE DESIGNERS IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE UNIVERSITY

Bilozub L. M., PhD in Arts Study, Associate Professor

Zaporizhzhia National University, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine

lnik.bilozub@gmail.com

In the article the specificity of formation of creative activity of future designers in the educational environment of the university is considered. The interdependence of scientific and pedagogical principles, methods and means influencing the development of creative activity is highlighted. The role of the artistic environment in shaping the creative activity of future designers is outlined. The author considers creative activity as the basis for the preparation of future designers, which combines the aesthetic (creative) and technical (activity) aspects, reveals the etymology of the concept of "design", which covers several semantic series, emphasizes that the profession of designer is one of the many types of activities, mastering these integrated knowledge requires a creative approach. Creative activity is considered in two aspects: creativity and activity. Creativity is a complex of qualities and personality traits, which contributes to the full realization of its creative potential and is expressed in the original, peculiar thinking and emotionality. Activity - initiative, vigor, autonomy of creative actions and behavior, the motive of which is the need for self-realization. It is emphasized that the profession of designer is one of the multi-faceted types of activity, since its content accumulates knowledge of related professional fields - technology, architecture, art - on the basis of information exchange and technology exchange. It is determined that the use of creativity in the process of preparing future designers involves an individual approach to the student. The first place is the development of students' abilities to independently form new knowledge and insights in a professional context. The implementation of the acmeological principles enables the future designers to formulate a constant desire for self-improvement throughout their lives. The ability to accumulate new professional skills and professional self-improvement with the activation of processes of autonomy in creative activity are the dominant indicators of the quality of professional design education. Using a reflexive approach contributes to the development of creative and innovative component in project activities. Reflexive approach in the educational process is the main from the point of view of the higher level of comprehension of the theory and is through self-knowledge. The development of the innovation and educational environment as a medium of psycho-pedagogical and methodological support, providing creative activity, guarantees the conditions for self-improvement and self-activation. The educational environment prompts

creative expression, creates opportunities for creative collaboration, and forms the ability to manifest their own knowledge, skills, impressions, emotions. Formation of creative activity of future designers in the educational environment of the University is carried out in various forms of organization of work - in the classroom and non-auditorium

Key words: activity, creative activity, creative activity, educational environment, design, university, future designers.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Якісна підготовка майбутніх дизайнерів – одна з проблем, що стоять перед сучасною вищою школою, успішне рішення якої забезпечується єдністю всіх складових професійної діяльності. У зв'язку з цим постає актуальна задача – здійснювати підготовку майбутніх дизайнерів, здатних до творчої діяльності. Академічна система освіти в поєднанні з інноваційними процесами спрямована на підвищення якості професійної підготовки майбутніх дизайнерів, зокрема на засадах аксіологічного підходу. В освітньому процесі активне опанування фаху передбачає формування творчих здібностей особистості, що реалізуються в самостійності та креативності майбутніх дизайнерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми й на які спирається автор.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить, що виявлення сьогоденних проблем у процесі підготовки майбутніх дизайнерів у виші є предметом надзвичайної зацікавленості вчених останнім часом. Зокрема, В. Даниленко розглядає шляхи оптимізації дизайнерської освіти, Т. Мала визначає проблеми підготовки фахівців книжкового дизайну, В. Анцитіс розкриває особливості підготовки майбутнього художника-графіка, Ф. Бойченко освітлює загальноосвітні дисципліни та їхнє місце у співвідношенні до задач, що ставить дизайн, І. Льяшенко досліджує проблеми підготовки спеціаліста промислового дизайну, С. Люцитіс показує становлення компетентного спеціаліста ландшафтного дизайну тощо. Проблему формування творчої особистості досліджували В. Андреев, В. Загвязинський, В. Кан-Калик, О. Киричук, П. Кравчук, В. Моляко, С. Сисоева та ін. Питання впливу середовища на розвиток особистості розглянуто вченими М. Братко, А. Данилюк, Т. Мальковською, Л. Нікандровим, О. Ребровою, М. Скаткіним, А. Хуторською, В. Ясвіним та ін. Однак ні один з авторів не спрямовує наукове дослідження на формування творчої активності майбутніх дизайнерів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Мета статті – проаналізувати специфіку формування творчої активності майбутніх дизайнерів в освітньому середовищі університету.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Вимоги сучасності спонукають розглянути процес формування й розвитку творчої активності майбутніх дизайнерів як основу їхньої подальшої успішної професійної діяльності. Перш ніж висвітлити важливість творчої активності майбутніх дизайнерів, необхідно розкрити значення терміна «дизайн». «Дизайн» (походить від латинського «designare») означає – визначити, позначити. Етимологія поняття «дизайн» охоплює декілька смислових рядів. Генетично первинним є ряд визначень «декоративного» порядку: візерунок, орнамент, декор, прикраса, обробка. До другого ряду належить «проектно-графічна» обробка: малюнок, ескіз, проект, креслення, конструкція. Третій ряд виходить за рамки прямого проекту – поняття «передбачення»: зміст, припущення, задум, намір. І, нарешті, четвертий ряд визначень – «драматичний»: витівка, хитрощі, наміри й навіть інтрига [4, с. 13]. Ця широка палітра англійських значень у поєднанні із соціальною спрямованістю традиційного дизайну виявилася відповідною визначенням нових видів проектно-дизайнерської діяльності.

У ХХ столітті термін «дизайн» трактується, як: «план або репрезентація речей за допомогою схеми, ескізу, загального вигляду; перша ідея, що виражається через візуальні засоби як у живописі, так і в архітектурі» [4].

Аналогічне визначення терміна надає О. Гервас. Зокрема, автор підкреслює, що «дизайн» має два значення. По-перше, – це творча діяльність, що полягає у формуванні гармонійного, предметного середовища, у задоволенні матеріальних та духовних потреб людини; по-друге, – особлива сфера діяльності, що передбачає проектну та науково-організаційну розробку всебічно досконалих умов життя людини [3, с. 17].

Також ми наголошуємо, що з початку 60-х до 80-х років минулого століття в СРСР замість слова «дизайн» уживали офіційний державний термін – «художнє конструювання», а в середовищі художників, мистецтвознавців та філософів – «художнє проектування», що більш конкретний і вузький за значенням [5, с. 5]. У 80-х роках ХХ століття межі терміна «дизайн» декілька розширюються, його починають вживати для характеристики процесу художнього або художньо-технічного проектування, результатом якого є проекти (ескізів, макетів та інших візуальних матеріалів), а також розроблення проектів-виробів, об'єктів середовища, поліграфічної продукції тощо [2, с. 17].

У сучасному розумінні об'єктом дизайн-проектування є не виріб, а, за необхідності, наявність попиту на виконання будь-якого виду діяльності, зокрема – здійснення певної утилітарної функції. Тому прийнято таке визначення досліджуваного явища: «Дизайн – специфічна сфера діяльності з розробки предметно-просторового середовища (загалом й окремих його компонентів), надання результатам проектування високих споживчих властивостей, естетичних якостей» [5, с. 6].

Поняття «творча активність» розглянемо у двох аспектах: «творчість» та «активність». «Творчість – діяльність людини, спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей, пройнята елементами нового, удосконалення, збагачення, розвитку» [9, с. 54]. «Активність – ініціативність, енергійність, самостійність творчих дій і поведінки, мотивом яких служить потреба в самореалізації» [8, с. 29]. Зважаючи на загальноприйнятну психолого-педагогічну думку та власний досвід, творчу активність тлумачимо як найвищий рівень пізнавальної активності особистості, що виражається у здатності активізувати свої природні нахили та здібності, умінні нестандартно мислити, генерувати ідеї за умови відповідної мотивації та високого розвитку психічних процесів.

Проблему творчої активності варто висвітлити в чотирьох аспектах: пізнавальній творчій діяльності; творчому продукті; творчій спрямованості та творчому процесі. У пізнавальній творчій діяльності творча активність є складовою процесу пошуку нових знань. Творча активність щодо творчого продукту має такі тенденції: розподіл творчості на внутрішній акт, який має значення тільки для автора, зовнішнє відображення, спрямоване на отримання реального результату. Тобто відбувається продуктивна реалізація творчої активності через зовнішнє (для інших) і внутрішнє (для себе). Феномен творчої спрямованості майбутніх дизайнерів включає їхню здатність генерувати творчу активність, що пов'язана з творчою обдарованістю й має перетворювальний, інноваційний характер. Прояв творчої активності у творчому процесі відбувається в ініціації і напрямку, що розкриваються в таких видах мотивації: незалежна особиста, інструментальна (матеріальні мотиви і прагнення до досягнення переваги над іншими людьми), захисна, громадська. Отже, творча активність є складовою кожного із зазначених аспектів і виявляється в діяльності, продукті, психічних процесах, спрямованості майбутніх дизайнерів.

Професія дизайнера є багатоплановою, охоплює різні види діяльності, оскільки її зміст акумулює знання суміжних професійних галузей – техніки, архітектури, мистецтва – на основі взаємообміну інформацією й технологіями. Оволодіння цими інтегрованими знаннями вимагає творчого підходу для майбутніх дизайнерів. Отже, творча активність, яка об'єднує естетичний (творчий) і технічний (діяльнісний) аспекти, є необхідною складовою

підготовки майбутніх дизайнерів. Підготовка майбутніх дизайнерів до професійної діяльності ґрунтується на власній творчій діяльності, яка має художньо-конструкторський зміст. Дизайнерське сприйняття є набагато складнішим, ніж перцепція. Воно відбувається водночас у формі відчуттів, уявлень, асоціативного мислення, тобто «є комплексною психічною діяльністю, що має виключне значення для формування розумово-почуттєвої активності суб'єкта» [5, с. 18]. Тому професійну підготовку майбутніх дизайнерів варто розглядати як творчий процес.

Використання креативності в процесі підготовки майбутніх дизайнерів передбачає індивідуальний підхід. Перше місце посідає розвиток у майбутніх дизайнерів здібностей до самостійного формування нових знань і розумінь у професійному контексті. Деякі автори ототожнюють творчу активність із креативністю. На думку В. Лучанської, креативність – це активність, що втілюється в продуктах творчості, завдяки якій людина виражає себе, свій внутрішній світ, змінюючи його [6, с. 154–161]. Реалізація акмеологічних принципів дає змогу сформувати в майбутніх дизайнерів постійне прагнення до самовдосконалення протягом життя. Здатність до накопичення нових умінь з активізацією процесів самостійності у творчій діяльності є домінуючою в професійній дизайнерській освіті. Використання рефлексивного підходу сприяє розвитку творчо-інноваційної складової в проектній діяльності. Рефлексивний підхід в освітньому процесі – основний з позицій вищого рівня осмислення теорії і є шляхом самопізнання. Створення інноваційно-освітнього середовища як середовища психолого-педагогічного й методичного супроводу, що забезпечує творчу діяльність, гарантує умови для самовдосконалення й самоактивізації. При цьому основними теоретичними складовими підготовки дизайнерів є:

- взаємовплив загальнонаукових і професійних знань;
- єдність теоретичного й практичного навчання;
- виділення загальних і диференційованих частин змісту навчальних дисциплін;
- забезпечення в змісті спеціальних дисциплін принципу ускладнення матеріалу;
- поступовий перехід від інтегративного до диференційованого застосування знань на різних етапах навчання.

Формування творчої активності – це процес змін у часі й просторі, що відображається в кількісних, якісних перетвореннях майбутніх дизайнерів і полягає в керованому розвитку їхніх творчих здібностей та інтелекту на основі пробудження інтересу до творчої діяльності, оволодіння методами здобуття знань з урахуванням індивідуального стилю творчої поведінки.

Творчу активність, на наш погляд, можна визначити як схильність підходити творчо до будь-якого прояву життя. Для творчої активності найбільш важливими є такі умови: відхилення від стереотипів, тобто здатність сприймати навколишній світ без апріорних установок; спонтанність й експресивність як здатність діяти під впливом раптового бажання, без підготовки й планування, відтворення нового, таємничого, незрозумілого, і навіть більше – тяжіння до невідомого. Позитивним мотивом виступає прагнення до незалежності, що примушує порушувати звичайний перебіг речей, впливає на долі, породжує оригінальні ідеї.

Німецький соціальний психолог Е. Фромм зазначає, «якщо прагнення до творчості не отримує реального виходу, виникає тяжіння до руйнування. Психічне напруження стає таким сильним, що людина не має змоги поєднати себе із творчістю» [10, с. 15].

Освітнє середовище спонукає до творчого самовираження, створює можливості творчої співпраці, формує уміння, що дають змогу проявити власні знання, враження, емоції. Науковець М. Братко визначає освітнє середовище як загальний, сукупний, об'єднаний, інтегральний, цілісний чинник розвитку й становлення особистості, що відіграє вагомий роль у модифікації її поведінки, а також як багатосуб'єктне та багатопредметне системне утворення, що цілеспрямовано впливає на професійно-особистісний розвиток майбутнього

фахівця, забезпечуючи його готовність до навчання, професійної діяльності, успішного виконання соціальних ролей та самореалізації в процесі життєдіяльності [1].

Дослідник Ю. Мирівська підкреслює важливість творчого характеру середовища вищого навчального закладу, що забезпечується системою умов в освітньому закладі, прагненням педагогів розкрити здібності, нахили студентів, сприяти розвитку вмінь, творчої активності, ініціативи, самореалізації особистості [7].

Підкреслимо, що визначальним є доброзичлива атмосфера в університеті, спрямована на індивідуальний розвиток майбутніх дизайнерів, уміння працювати в колективі та команді, толерантно сприймаючи соціальні, етнічні, конфесіональні й культурні відмінності, розуміючи традиції, звичаї інших культур. А також необхідно спрямовувати майбутніх дизайнерів усвідомлювати межі своїх умінь, набувати й засвоювати нові знання, виконувати завдання відповідно до принципів проектування, розроблювати дизайн-проекти, що сприятимуть позитивному ставленню до освітнього процесу. Формування творчої активності майбутніх дизайнерів, реалізація їхніх здібностей і розвиток індивідуального стилю діяльності вимагають пошуку нових засобів на основі випереджальної парадигми мистецької освіти.

Формування творчої активності майбутніх дизайнерів в освітньому середовищі університету здійснюється в різних формах організації роботи – в аудиторній та позааудиторній, де вагому роль відіграють такі навчальні дисципліни, як-от: «Живопис», «Рисунок», «Історія мистецтв», «Історія дизайну», «Кольорознавство», «Дизайн-проекування», «Комп'ютерне дизайн-проекування», «3D моделювання», «Ергономіка», «Пластична анатомія» тощо. Майбутній дизайнер – творчий лідер, звільнений від стереотипів, який постійно повинен самовдосконалюватись і працювати в команді. Підготовка майбутнього дизайнера – спільна мета як педагогів, так і студентів, об'єднаних системою цінностей та комплексом дій у напрямі до вдалого результату, тому важливим доповненням до формування творчої активності майбутніх дизайнерів є опанування стратегією успішної людини.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у заданому напрямі.

Отже, підготовка майбутніх дизайнерів ґрунтується на творчій активності, що має художньо-конструктивний зміст. Дизайнерське сприйняття відбувається одночасно у формі відчуттів, уявлень, асоціативного мислення, тому творчу активність варто розглядати як основу підготовки майбутніх дизайнерів. Використання креативного, рефлексивного підходів, реалізація акмеологічних принципів, створення інноваційно-освітнього середовища, що відповідає вимогам підготовки фахівців цієї галузі, гарантує умови для самовдосконалення, забезпечує формування творчої активності майбутніх дизайнерів в університеті.

Перспективою подальших досліджень проблеми є визначення педагогічних умов формування творчої активності майбутніх дизайнерів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Братко М. В. Структура освітнього середовища вищого навчального закладу. *Наукові записки. Педагогічні науки*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. Вип. 135. С. 67–72.
2. Волкова В. В. Дизайн реклами. Ростов-на-Дону гос. пед. ун-т. Ростов-на-Дону, 1999. 143 с.
3. Гервас О. Графічна підготовка учнів середніх загальноосвітніх шкіл засобами дизайну. *Мистецтво та освіта*. Київ. 2000, № 3 (17). 213 с.
4. Даниленко В. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури. Харків: ХДАДМ «Колорит», 2005. 243 с.
5. Лаврентьев А. Н. История дизайна. Москва: Гардарики, 2007. 303 с.

6. Лучанська В. Проблема креативності в сучасній психології. *Соціальна психологія*. Київ, 2007. № 3. С 154–161.
7. Мировська Ю. І. Створення творчого середовища як умова мотивації до формування художньо-комунікативних умінь майбутніх учителів музики та хореографії. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*: зб. наук. праць Уманського держ. пед. ун-у імені Павла Тичини. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2013. Вип. 8. Ч. 1. С. 214-220.
8. Словник української мови: в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 1. С. 29.
9. Словник української мови: в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1979–1980. Т. 10. С. 54.
10. Фромм Е. Психологія і етика. Москва: АСТ-ЛТД. 1998. 568 с.

УДК 792.8:792.071.2.028

DOI <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2018-1-29-14>

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПЛАСТИЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ АКТОРІВ У ПРОЦЕСІ ХОРЕОГРАФІЇ

Гончаренко Ю. В., к. пед. н, доцент, Лазько А. Г., магістр

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна

julanagoncharenko@gmail.com; allalazko18.06@gmail.com

Зміст статті полягає в дослідженні проблеми формування пластичної майстерності майбутніх акторів у процесі хореографії. Розглянуто науково-теоретичні та мистецтвознавчі підходи до означеної проблеми. Визначено, що пластична майстерність є однією з головних складових у підготовці акторських кадрів і поділяється на такі цикли: ритміка, танець, сценічний рух, які є невід'ємною частиною системи театральної освіти, охоплюють різні напрями мистецтва руху та вирішують завдання гармонійного розвитку тіла й набуття спеціальних хореографічних навичок. Висвітлено зміст, форми та методи хореографії, що спрямовані на формування пластичності майбутніх акторів.

Ключові слова: пластична майстерність, хореографічна підготовка, хореографія, танець, майбутні актори.

CONDITIONS OF FORMING PLASTIC MASTERY OF FUTURE ACTORS IN THE PROCESS OF CHOREOGRAPHY

Goncharenko U. V., PhD in Pedagogy, Associate Professor; Lazko A., magister

Zaporizhzhia National University, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine

julanagoncharenko@gmail.com; allalazko18.06@gmail.com

The content of the article is based on the problem of forming a plasticity proficiency of future actors in the process of choreography. The scientific-theoretical and art-study approaches to the identified problem were considered. The content, forms and methods of choreographic training, aimed at forming the plasticity of future actors, are determined. It is noted that the body mobility of future actors is a necessary professional quality, which determines the importance of studying various representation of choreography in dramatic art, as well as studying and determining the place and role of dance in the educational process of becoming a future actor. It is proved that the discipline "Choreography" is complex and most versatile in the system of a theatrical education. The main and generalized tasks of mastering the dance material by students of the speciality "Stage Art" are the formation of elementary practical motor skills and skills based on the study of choreographic forms of various styles and areas, knowledge of the key principles of dance production, as well as the possession of elements of the choreography technique. That is why the choreographic preparation of future actors should be concentrated on the study of classical, folk-stage, historical-domestic, ballroom and modern dance. First of all, the methodology of teaching each of these types of choreographic art should be oriented on the study of dance forms that has practical importance in the theatrical repertoire. It was also determined that for the implementation of the high quality mastering of the plasticity performing technique for the basic classical, folk, historical and contemporary dance of